

De Panestraat – Pastoor Swinnenstraat, Zolder, gemeente Heusden-Zolder

Archeologienota

Auteur:

A. Schoups

Erkend Archeoloog:

A. Schoups (OE/ERK/Archeoloog/2020/00015)

Colofon

VEC Nota 1043

De Panestraat – Pastoor Swinnenstraat, Zolder, gemeente Heusden-Zolder

Vlaams Erfgoed Centrum bv

Auteurs: A. Schoups

Erkend archeoloog: A. Schoups (OE/ERK/Archeoloog/2020/00015)

In opdracht van: Vertrouwelijk

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bv, Geel, februari '23

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bv.

Vlaams Erfgoed Centrum bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

ISSN 2506-7486

Vlaams Erfgoed Centrum

Liesdonk 5

2440 Geel

Tel +32 (0)14 95 34 70

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

1	Verslag van resultaten bureauonderzoek	5
1.1	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1	Administratieve gegevens	6
1.1.2	Eerder archeologisch onderzoek binnen het plangebied	7
1.1.3	Ligging en huidig gebruik van het plangebied	7
1.1.4	Onderzoekskader	8
1.1.5	Onderzoeksopdracht	11
1.1.6	Werkwijze en strategie	11
1.2	Assessmentrapport	12
1.2.1	Landschappelijke ligging	12
1.2.2	Historische beschrijving	18
1.2.3	Archeologisch kader	25
1.2.4	Interpretatie en datering	26
1.2.5	Verwachting en conclusies	27
	Samenvatting	28
	Literatuur	29
	Geraadpleegde websites	30
	Lijst van afbeeldingen en tabellen	31

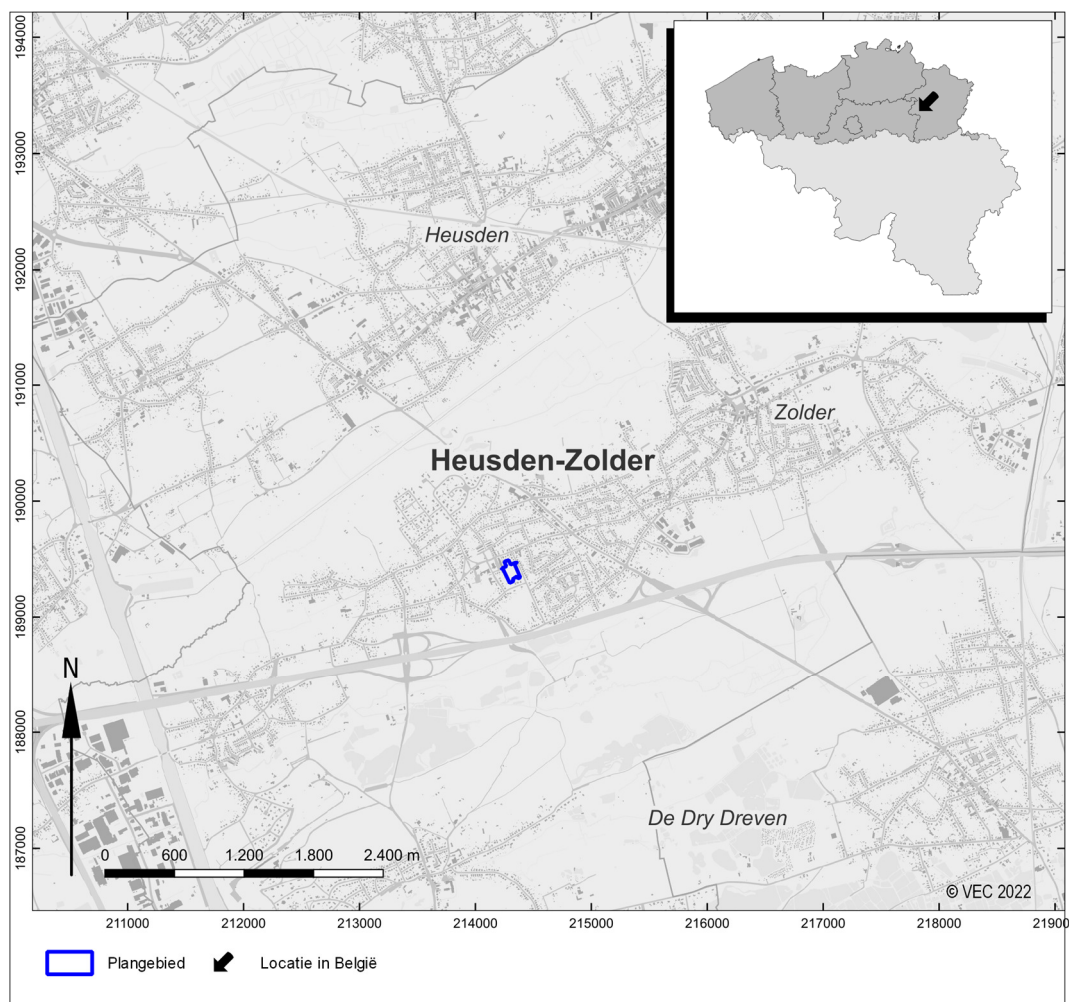
periode	tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		circa 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden. (Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

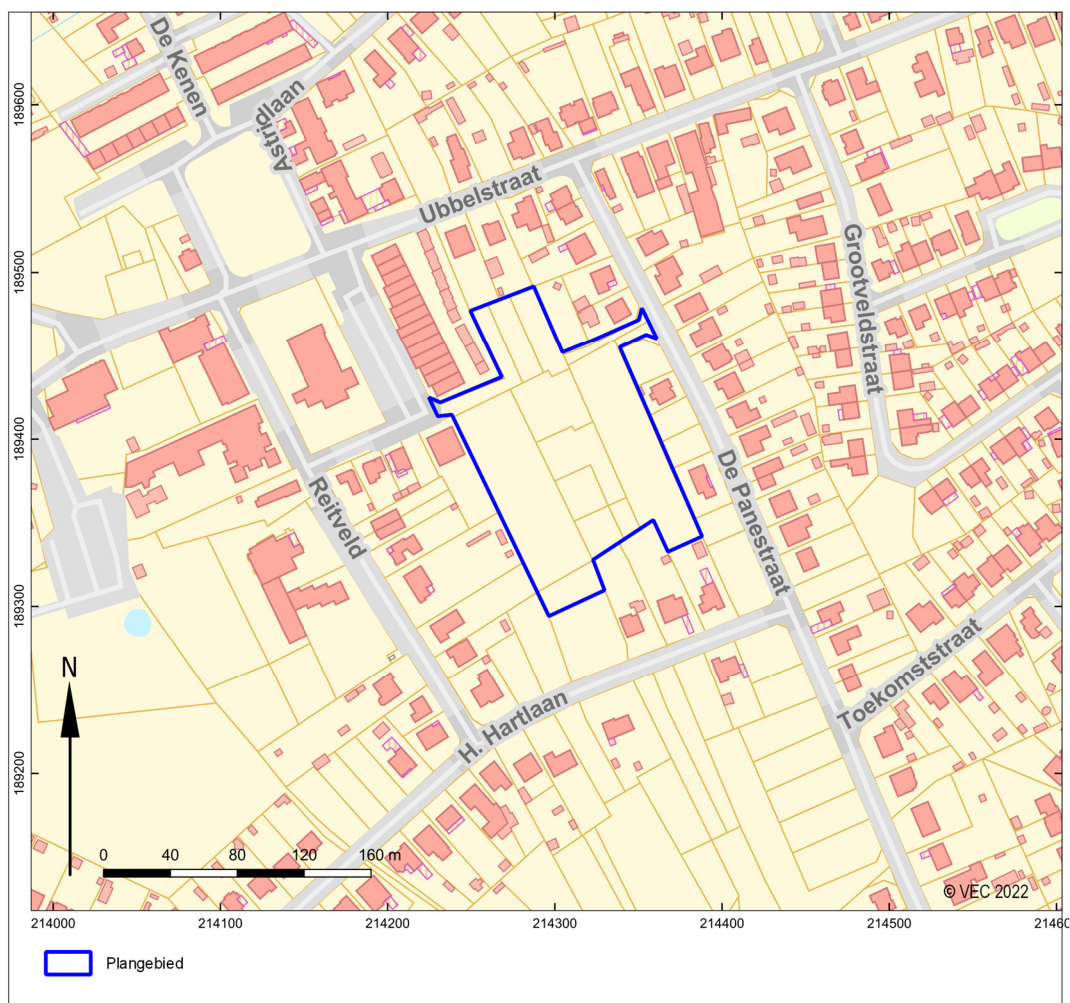
1 Verslag van resultaten bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in december 2022 – februari 2023 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie De Panestraat & Pastoor Swinnenstraat te Zolder in de gemeente Heusden-Zolder (afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verkavelingsplannen.

Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 2. Het plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

1.1.1 Administratieve gegevens

Huidige onderzoeksfasen:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Verkavelingsplannen
Toponiem en/of adres:	De Panestraat & Pastoor Swinnenstraat
Plaats:	Boekt
Deelgemeente:	Zolder
Gemeente:	Heusden-Zolder
Provincie:	Limburg
Kadastrale gegevens:	Gemeente Heusden-Zolder, afdeling 3/Zolder 1, sectie F, nummers 799V, 801E, 802C, 803S, 823B, 823D, 824N, 824P, 824R, 824S, 825A, 829B, 830E.
Diepte bodemverstoring:	Minimum 80cm -mv
Oppervlakte plangebied:	15887m ² / 1,6ha
Oppervlakte bodemingrepen:	15887m ² / 1,6ha
Coördinaten (bounding box; Lambertcoördinaten: EPSG:31370):	214.297,3 / 189.293,7 214.250,1 / 189.476,4 214.352,0 / 189.479,5 214.388,9 / 189.341,6
Projectcode Onroerend Erfgoed:	2022L113
VEC-projectcode:	5040275
Auteur(s):	A. Schoups
Erkend archeoloog:	A. Schoups (OE/ERK/Archeoloog/2020/00015)
Begindatum onderzoek:	9 december 2022

Einddatum onderzoek:	15 februari 2023
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum Liesdonk 5 2440 Geel
Relevante thesaurustermen:	Verkaveling, uitgesteld traject, bureauonderzoek.

1.1.2 Eerder archeologisch onderzoek binnen het plangebied

Binnen het plangebied heeft nog geen eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

1.1.3 Ligging en huidig gebruik van het plangebied

Het plangebied is in het dorp Boekt gelegen, op amper 40m ten zuidoosten van de parochiekerk Heilig Hart. Boekt is meteen ten noorden van de E314 en ten westen van de gewestweg N72 gelegen en maakt deel uit van Zolder, een deelgemeente van Heusden-Zolder.

Het onderzoeksgebied is in een woonwijk gelegen, te midden van verschillende woningen. Het gebied zelf is echter niet bebouwd en is momenteel grotendeels in gebruik als bos.

Er zijn nog geen riolering of nutsleidingen aanwezig in het gebied.

Afb. 3. Het plangebied op een luchtfoto uit 2021 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2021 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

1.1.4 Onderzoekskader

Geplande werken en bodemingrepen

Het doel van de geplande werken is om het plangebied te gaan verkavelen in functie van woningbouw. Het plangebied heeft een oppervlakte van 15887m². De aanwezige bomen zullen gerooid worden.

De diepte van de bodemverstoring binnen het plangebied zal grotendeels afhangen van de uiteindelijke bouwaanvragen en is dus nog niet bekend. Het bodemarchief wordt onder andere bedreigd door funderings- en bouwwerken, wegniswerken en door de aanleg van riolering en nutsleidingen.

De diepte van de fundering zal vermoedelijk minstens 80cm bedragen. Indien de woningen onderkelderd worden, kan de verstoringsdiepte oplopen tot ongeveer 3m –mv. Rondom de woningen worden tuinzones voorzien. In deze zones kunnen structuren, zoals een oprit met carport, een tuinhuis, een terras en dergelijke aangelegd worden. De aanleg hiervan zal ook een zekere bodemverstoring tot gevolg hebben.

Om de nieuwe loten met elkaar en met de bestaande wegnis te verbinden, worden nieuwe wegen aangelegd binnen het gebied. Verder zullen ook wandelpaden voorzien worden. Ter hoogte van de te verhardende zones (wegen, wandelpaden, parkeerzones, en dergelijke) zal de bodem vermoedelijk tot minstens 60cm –mv verstoord worden. De maximum diepte van de nieuwe riolering zal 3m -mv bedragen.

Op afbeelding 4 wordt een voorbeeld gegeven van het verkavelingsplan.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Afb. 4. Voorbeeld van het verkavelingsplan. (Bron: opdrachtgever.)

Criteria uit Onroerenderfgoeddecreet

Decreet betreffende het onroerend erfgoed (citeeropschrift: "het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013")

Artikel 5.4.2. (01/04/2019 -)

Voorafgaand aan het aanvragen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden moet een archeologienota als vermeld in artikel 5.4.8 en artikel 5.4.12 opgesteld en gemeld worden in volgende situaties:

1° aanvragen met betrekking tot percelen die gelegen zijn in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site;

2° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken kadastrale percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones;

3° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken kadastrale percelen helemaal buiten de archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, liggen.

Voor de toepassing van het eerste lid, 2° en 3°, op terreinen zonder kadastraal nummer geldt de totale oppervlakte van de werf van de te vergunnen verkaveling.

Voor de toepassing van het eerste lid, 2° en 3°, dient enkel rekening gehouden te worden met de terreinen waarop werken uitgevoerd worden met het oog op het bouwrijp maken van de verkaveling en met de oppervlakte van de kavels die verkocht en verhuurd zullen worden voor meer dan negen jaar, waarop een recht van erfpacht of opstal gevestigd zal worden of waarvoor een van die overdrachtsvormen aangeboden zal worden, zulks met het oog op woningbouw of de oprichting van constructies.

De aanvrager van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden wordt van die verplichting vrijgesteld indien de aanvraag betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering.

Bij de aanvraag voor het bijstellen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden overeenkomstig artikel 85 en 86 van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning moet geen gemelde archeologienota worden toegevoegd, voor zover dit niet gepaard gaat met bijkomende ingrepen in de bodem.

De aanvrager van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden kan een archeologienota waarvan al akte is genomen indienen, als de aanvraag betrekking heeft op dezelfde percelen en als de ingreep in de bodem van de te vergunnen werken overeenkomt met de ingreep in de bodem van de werken omschreven in de archeologienota waarvan akte is genomen. Als er in de archeologienota een archeologische opgraving werd opgelegd, moet deze zijn uitgevoerd en moet hierover een archeologierapport aan het agentschap zijn bezorgd. In het geval dat er gebruik is gemaakt van onderafdeling 7 van deze afdeling moet de nota waarvan akte is genomen zijn uitgevoerd. Als er in de nota een archeologische opgraving wordt opgelegd, moet daarover een archeologierapport aan het agentschap zijn bezorgd.

Op het Gewestplan is het plangebied geheel bestemd als woongebied. Voor het plangebied is geen Provinciaal Ruimtelijk Uitvoerings Plan (RUP) van kracht.

De archeologienota werd vervaardigd naar aanleiding van een aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. De verplichting tot de opmaak van een archeologienota wordt gekoppeld aan criteria. Voor onderhavige omgevingsvergunning geldt een verplichting voor het opstellen van een archeologienota, daar:

- *de terreinen waarop werken uitgevoerd worden met het oog op het bouwrijp maken van de verkaveling en de kavels die verkocht en verhuurd zullen worden voor meer dan negen jaar, waarop een recht van erfpacht of opstal gevestigd zal worden of waarvoor een van die overdrachtsvormen aangeboden zal worden, zulks met het oog op woningbouw of de oprichting van constructies in totaal een oppervlakte van circa 15887m² beslaan;*

- *het plangebied geheel buiten een voorlopig of definitief beschermde archeologische site/ zone gelegen is, zoals opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt¹;*
- *het geen aanvraag betreft voor het bijstellen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden overeenkomstig artikel 85 en 86 van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning, zonder bijkomende ingrepen in de bodem.*

Het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied dient te gebeuren op grond van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetector (versie 4.0). Het doel van de Code is om als een minimale standaard te dienen voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek en het gebruik van metaaldetectoren in Vlaanderen.²

¹ <https://geo.onroerenderfgoed.be>.

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2019.

1.1.5 Onderzoeksopdracht

Doelstelling en vraagstelling

Bureauonderzoek algemeen

Het bureauonderzoek vormt binnen de archeologienota de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van het bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting. Daarbij worden onder andere de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), relevante historische kaarten en informatiebronnen omtrent de ondergrond gebruikt.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*
- *Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*
- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

1.1.6 Werkwijze en strategie

Bureauonderzoek algemeen

De beschrijving van de historische, archeologische en aardwetenschappelijke informatie is gebaseerd op het volgende bronmateriaal:

Aardkundige gegevens:

- *Tertiair geologische kaart*
- *Quartaire geologische kaart 1:50.000*
- *Geomorfologische kaart*
- *Bodemkaart 1:50.000*
- *Erosiekaart*
- *Hoogteverloopkaarten*
- *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen*
- *Profielbeschrijvingen opgesteld bij opmaak van de bodemkaart*

Archeologische gegevens:

- *Centrale Archeologische Inventaris (CAI)*

Historische gegevens:

- *Kadasterplan*
- *Ferraris kaarten uit 1771-1778*
- *Atlas der buurtwegen 1840-1850*
- *Vandermaelen kaart 1846-1854*
- *Belgische Topografische Kaart 1:20.000*
- *Luchtfoto's*
- *Orthofoto's*

Externe partijen:

- *Input Onroerend Erfgoed*
- *Regio-experts*
- *Literatuur*
- *Gemeente*
- *Amateurarcheologen en heemkundekringen*
- *Nutsmaatschappijen*
- *Iconografische bronnen*
- *Toponymie*
- *Huidige gebruikers*

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging

Het onderzoeksgebied kenmerkt zich aardwetenschappelijk als volgt:

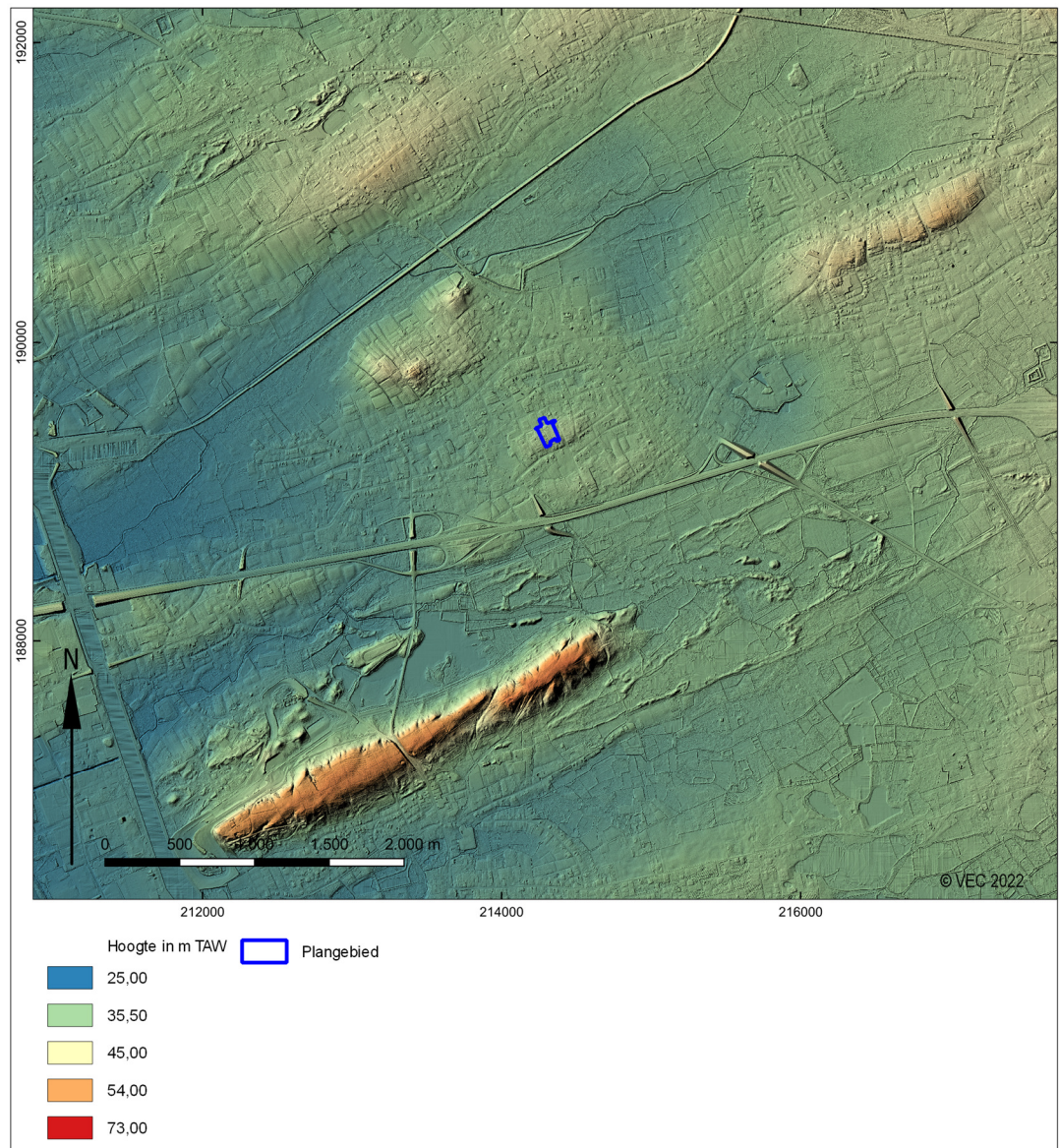
bron	informatie
Tertiairgeologische kaart 1:50.000	Formatie van Diest
Quartaairgeologische profielkaart 1:200.000	Profieltype 1: - ELPw: eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistocene), mogelijk Vroeg-Holoceen. En/of - HQ: Hellingsafzettingen van het Quartair.
Geomorfologie	Kempen
Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest	- OB: bebouwde zone. - w-Zbfc: droge zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B-horizont en een klei-zandsubstraat beginnend op geringe of matige diepte (20-125cm), op geel- of groenachtig materiaal. - w-Zcfc: matig droge zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B-horizont en een klei-zandsubstraat beginnend op geringe of matige diepte (20-125cm), op geel- of groenachtig materiaal. - Zcmc: matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont, op geel- of groenachtig materiaal.
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 meter	Tussen 36,4m en 39,6m TAW
Erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten (DOV)	Zeer weinig erosiegevoelig

Tabel 2. aardkundige en landschappelijke gegevens over het plangebied.

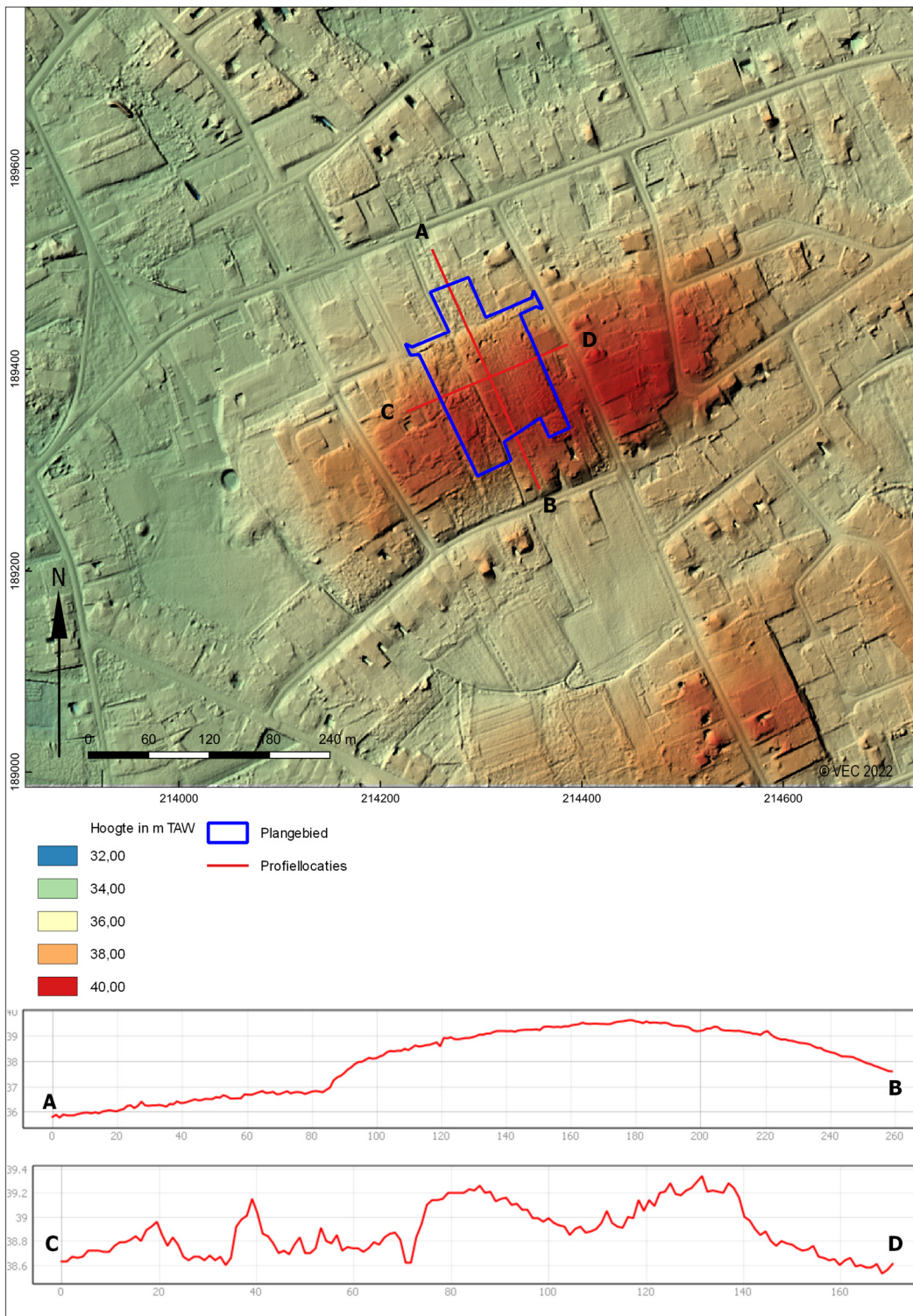
Aardkundige en hydrografische situering

Zolder maakt deel uit van de Kempen en is ten westen van het Kempisch Plateau gelegen. Het plangebied is op een kleine zandige ophoging tussen enkele beken gelegen. Op ongeveer 250m ten noorden van het gebied stroomt de Schaamloop en verder naar het noorden stroomt de Mangelbeek. Op ongeveer 500m ten zuiden ervan stroomt de Wijermanbeek.

Volgens de hoogtekarten is het onderzoeksgebied op een hoogte tussen ongeveer 36,4m en 39,6m TAW gelegen. Het profiel A-B toont dat het terrein in het noorden heel lichtjes stijgt richting het zuiden, om dan plots feller te stijgen. Net ten zuiden van het gebied begint het terrein te dalen. Het profiel C-D toont een eerder onregelmatig verloop. Het oostelijke deel van het plangebied is hoger gelegen dan het westelijke deel. Het is mogelijk dat delen van het gebied in het verleden genivelleerd werden, maar dit kan niet duidelijk afgeleid worden van de hoogteprofielen.

Afb. 5. Het plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Fysisch-geografische gegevens

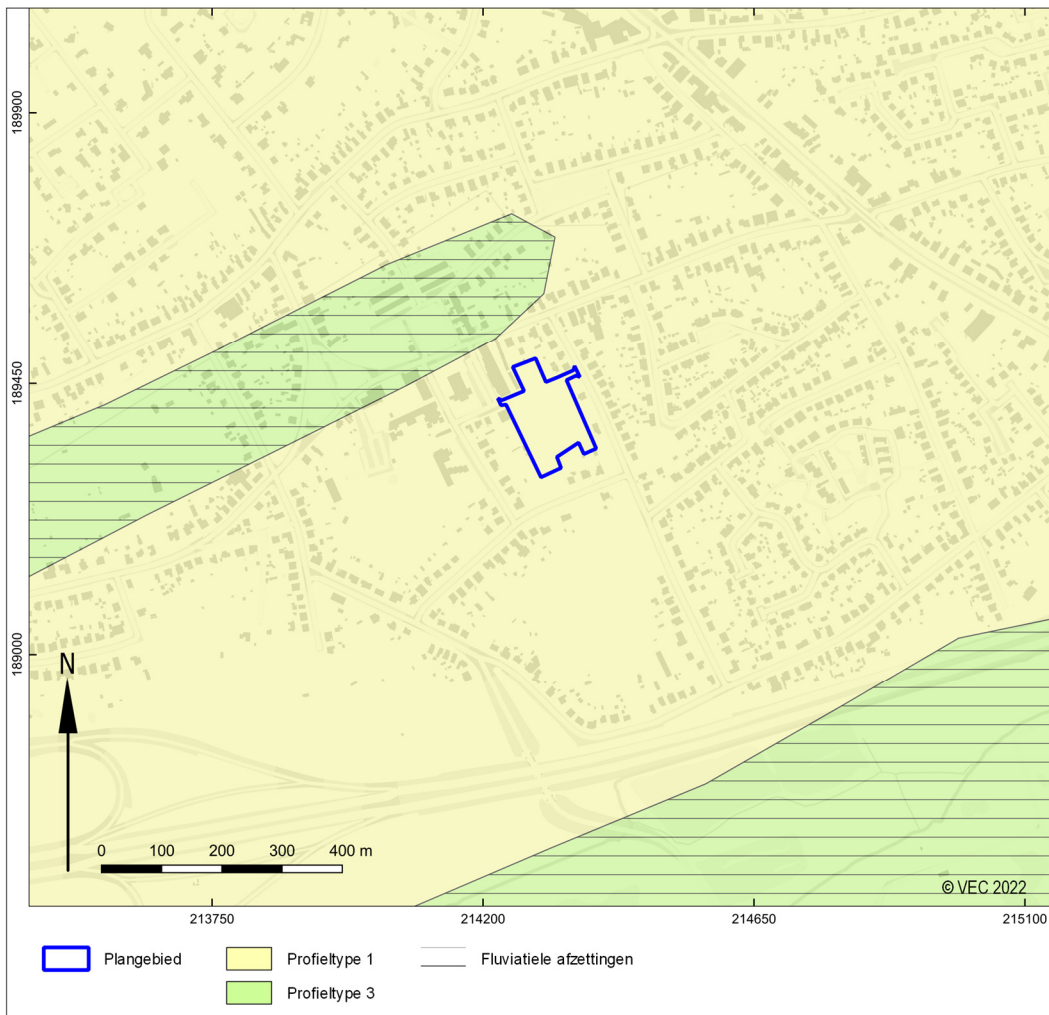
Volgens de Tertiair geologische kaart komt in de omgeving van het plangebied de Formatie van Diest voor. Deze formatie bestaat uit grijsgroene tot bruine, glauconietrijke, half grove zanden die lokaal zwak kleihoudend zijn en vaak laagjes zandsteen bevatten. De formatie werd gevormd tijdens de laatste grote transgressie van de zee vanuit het noorden, waarbij een groot deel van de landmassa, inclusief België, onder water viel (Tortonien – Vroeg-Messinien).³ Virtuele boringen bevestigen de aanwezigheid van de Formatie van Diest binnen het plangebied. De Tertiaire afzettingen zouden op een diepte van ongeveer 4,5m –mv beginnen.⁴

Tijdens het Weichseliaan en mogelijk het Vroeg-Holoceen werden de tertiaire afzettingen bedekt door eolische afzettingen. Deze dekzanden maken deel uit van de Formatie van Gent.

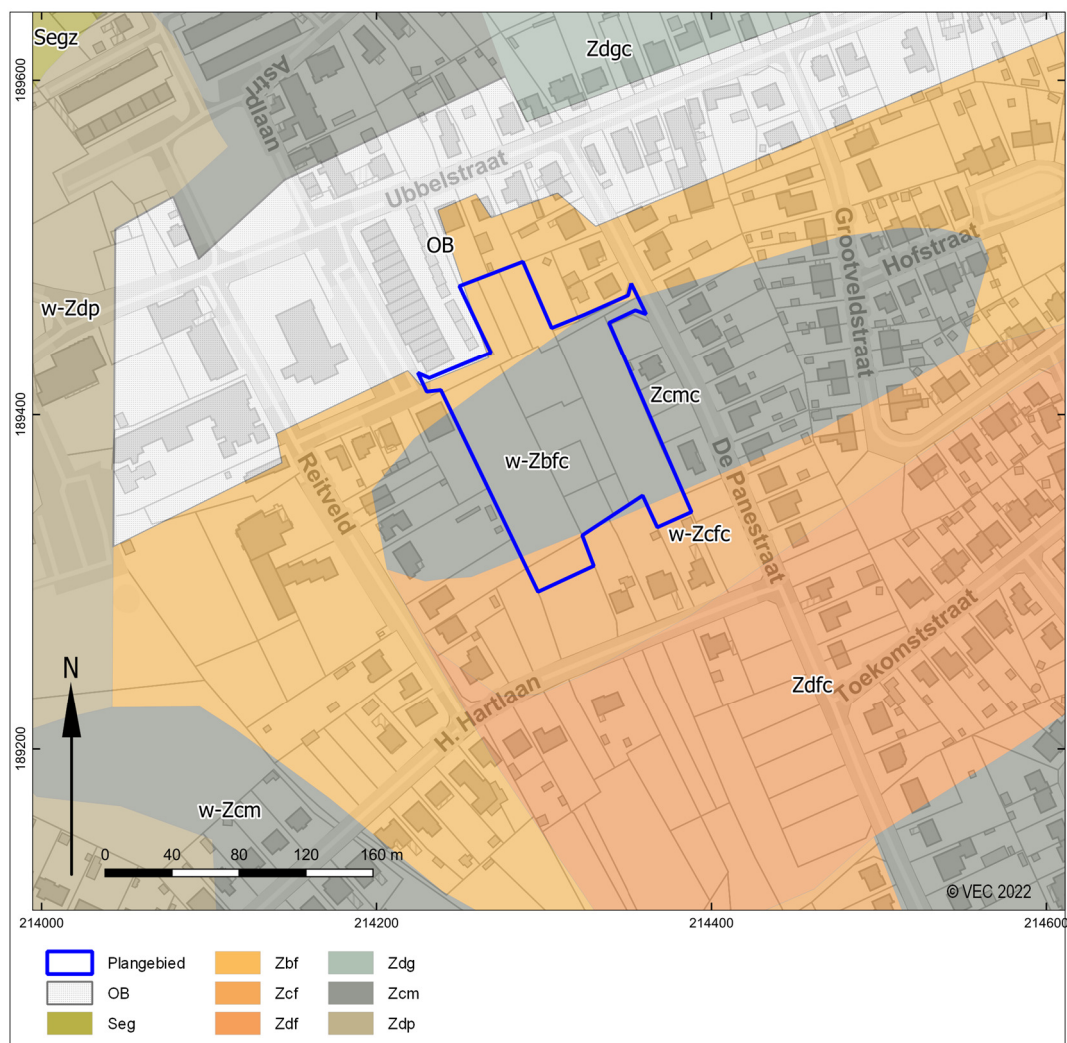
Binnen het plangebied komen volgens de bodemkaart matig droge tot droge zandbodems voor. In het grootste deel van het gebied kan een dikke antropogene humus A-horizont of plaggendek verwacht worden. Onder dit plaggendek is mogelijk nog een B-horizont aanwezig. In het noorden en het zuiden van het gebied zou geen sprake zijn van een plaggendek, maar wel van een weinig duidelijke ijzer- en/of humus B-horizont en een klei-zandsubstraat dat begint op geringe of matige diepte. De Tertiaire afzettingen zouden mogelijk dus al op een geringe diepte starten.

³ Gullentops & Vandenberghe, 1995. & <https://ncs.naturalsciences.be/paleogene-neogene/23-diest-formation-di>, geraadpleegd op 09-12-2022.

⁴ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=verkenner>, geraadpleegd op 09-12-2022.

Afb. 7. Het plangebied op de Quartair geologische kaart 1:200.000. (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen)

Afb. 8. Het plangebied op de Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest. (Bron: Vlaamse overheid, Departement Omgeving, Vlaams Planbureau voor Omgeving/ Databank Ondergrond Vlaanderen)

1.2.2 Historische beschrijving

Historische situatie

Het plangebied maakt deel uit van de gemeente Heusden-Zolder en is in het dorp Boekt gelegen, ten zuidwesten van de dorpskern van Zolder. Zolder werd in 1232 gesticht door Lodewijk van Loon en Godinus van Duras. Het vormde samen met Zonhoven, Houthalen en Hauwijken (het huidige Eversel) de Heerlijkheid Vogelsanck. Deze heerlijkheid werd in 1308 voor het eerst vermeld. De parochie van Zolder was afhankelijk van het bisdom Luik, de aartsdiaconie Kempen en de dekenij Beringen.⁵

Bouwhistorische schets

Net ten noordwesten van het plangebied is de parochiekerk Heilig Hart gelegen. Deze kerk werd in 1958-1959 opgericht naar het ontwerp van de architecten François en Nivelles. Het gaat om een driebeukig betonnen gebouw met een vrijstaande massieve toren.⁶

Historische kaarten

Uit de laatste eeuwen zijn voor grote delen van Vlaanderen kaartverzamelingen beschikbaar die in meer of mindere mate van detail een beeld geven van de historische ontwikkelingen in en rond het plangebied. Veel van deze verzamelingen zijn digitaal ontsloten en vormen als zodanig een archief van het Vlaamse landschap uit een periode waarin dit het meest aan menselijke invloeden onderhevig raakt. De oudste van deze kaarten dateert uit het midden van de 18^e eeuw, de jongste betreffen satellietbeelden uit de laatste jaren. Aan de hand van deze kaarten zal de ontwikkeling van (de omgeving van) het plangebied in de Nieuwe en Nieuwste tijd geschetst worden.

Op de 18de-eeuwse Ferrariskaart (opgesteld tussen 1771 en 1778⁷) is te zien dat het plangebied volledig in gebruik is als akkerland. Het gebied zelf is niet bebouwd, maar er zijn wel gebouwen zichtbaar ten noordoosten ervan. Deze gebouwen zijn aan een weg gelegen, die zich ter hoogte van de huidige Ubbelstraat situeert.

De 19de-eeuwse kaarten Atlas der Buurtwegen (opgesteld rond 1840⁸) en Vandermaelen (opgesteld tussen 1846 en 1854⁹) geven een gelijkaardig beeld weer. Vanaf de 19de eeuw loopt echter een pad door het gebied van het noorden, richting het zuiden. Verder kan van de Vandermaelenkaart afgeleid worden dat het gebied op een kleine heuvel gelegen is.

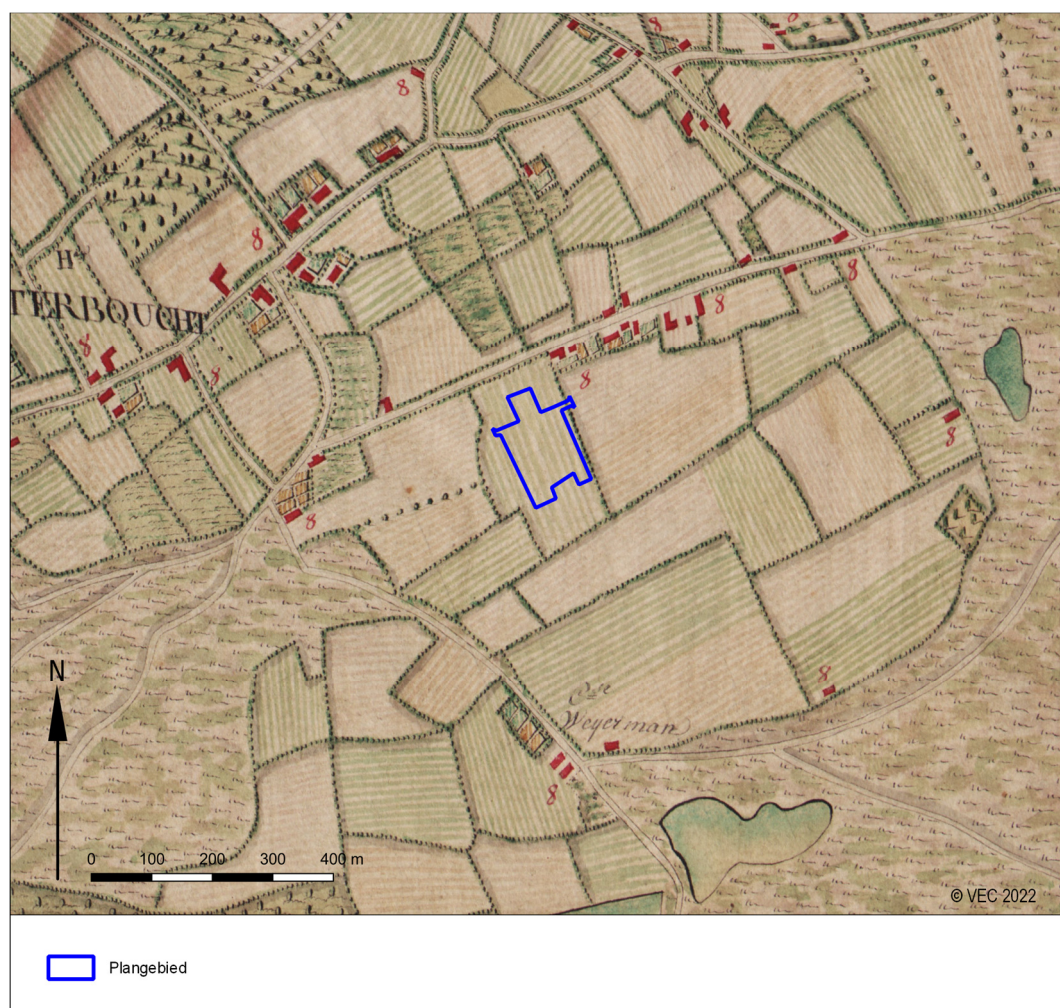
⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/22519>, geraadpleegd op 05-01-2023.

⁶ Vandeputte (red.), 2009.

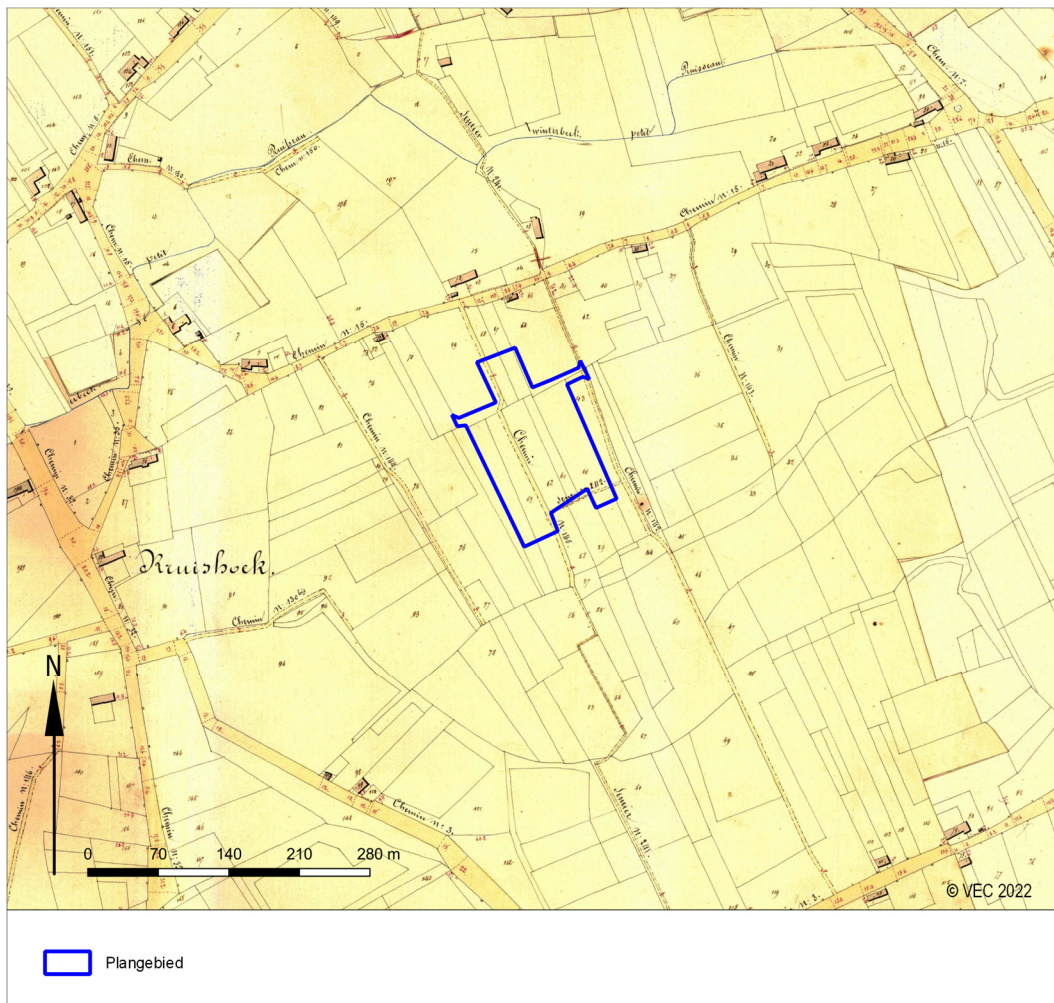
⁷ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/2d7382ea-d25c-4fe5-9196-b7ebf2dbe352>, geraadpleegd op 05-01-2023.

⁸ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>, geraadpleegd op 05-01-2023.

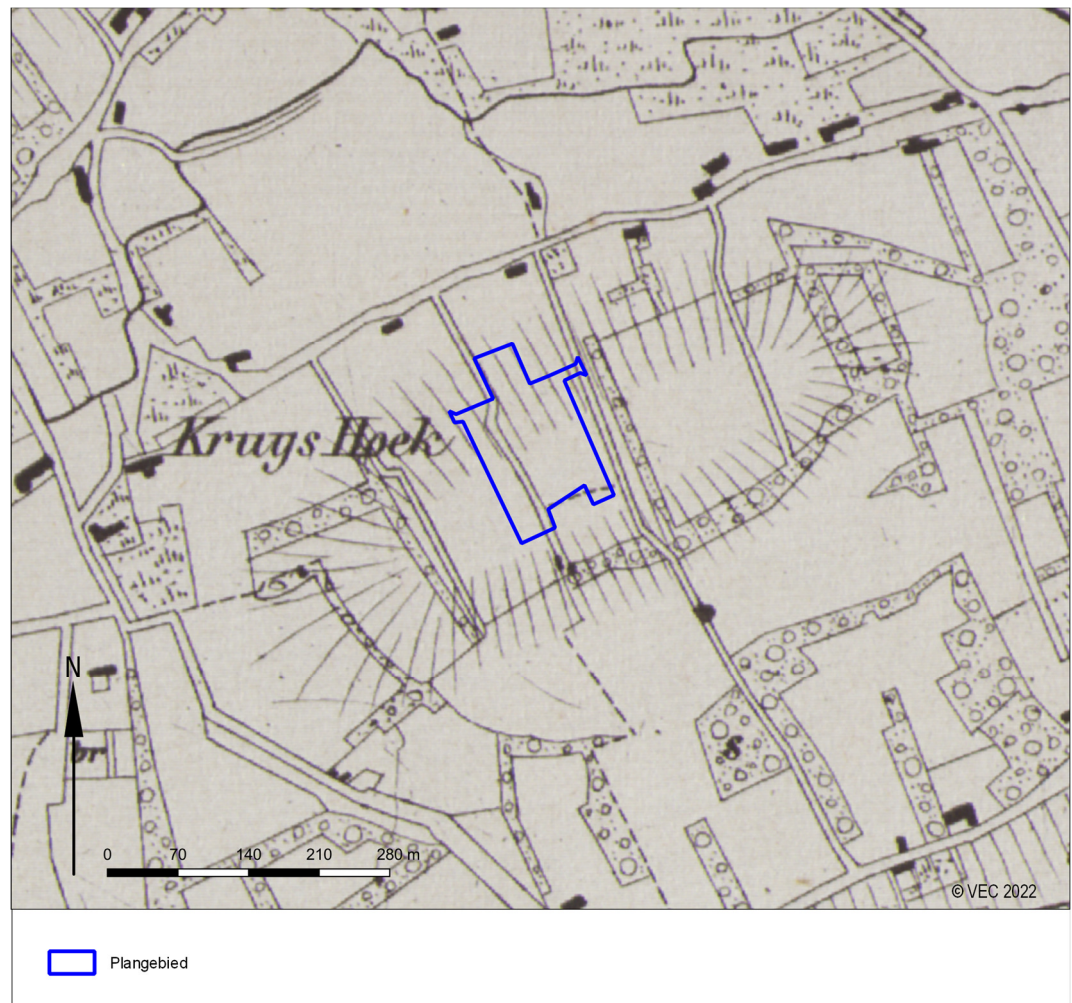
⁹ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>, geraadpleegd op 05-01-2023.

Afb. 9. Het plangebied op de Ferraris kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).

Afb. 10. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Provincie Limburg).

Afb. 11. Het plangebied op de Vandermaelen kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).

De luchtfoto's uit 1971, 1986 en 2015 tonen de verdere evolutie van het plangebied en de omgeving. Het plangebied is nog steeds niet bebouwd en vanaf de jaren '70 neemt de bebossing geleidelijk aan toe. De bebouwing rondom het gebied neemt wel sterk toe.

Afb. 12. Het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

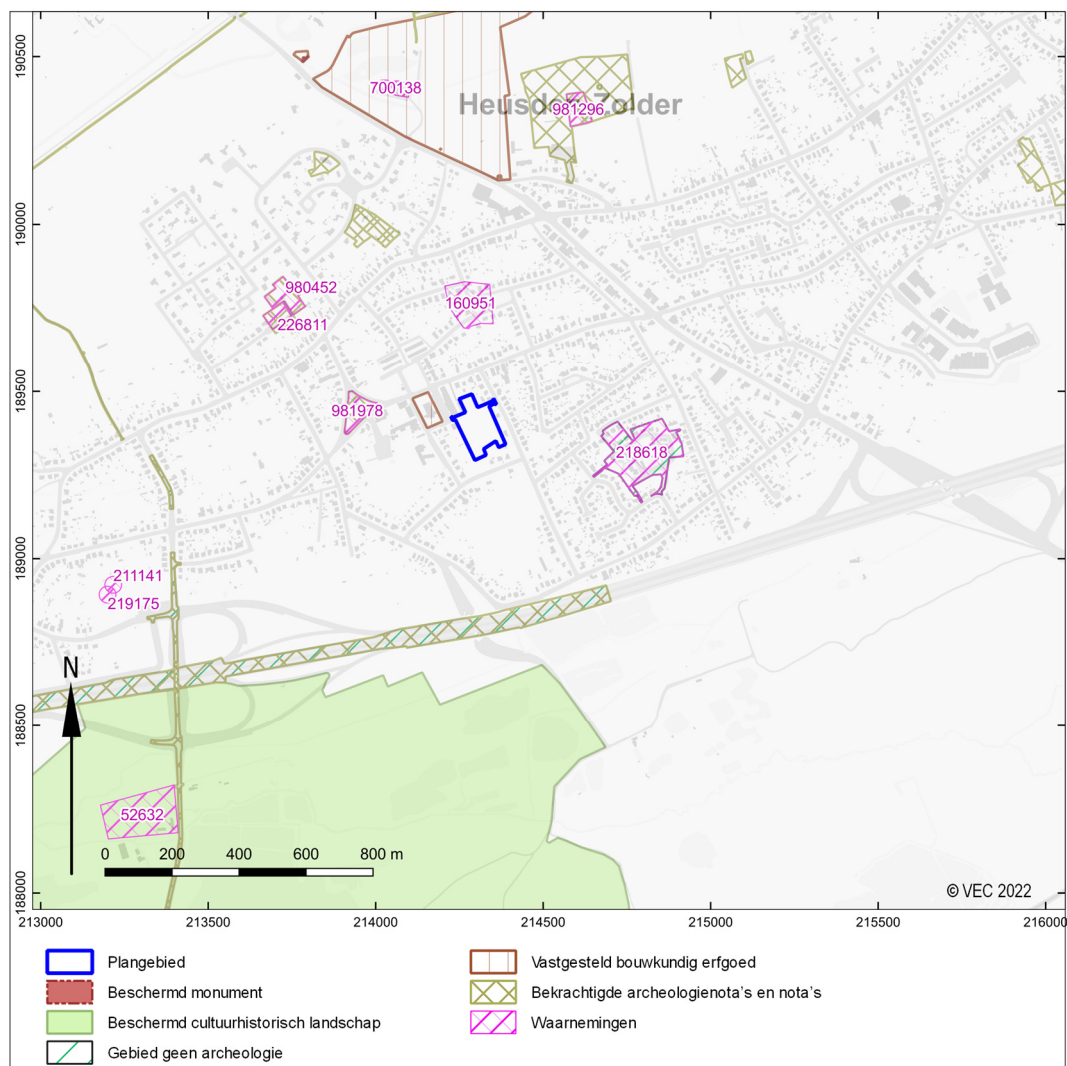
Afb. 13. Het plangebied op een luchtfoto uit 1979-1990 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

Afb. 14. Het plangebied op een luchtfoto uit 2015-2013 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2013-2015 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

1.2.3 Archeologisch kader

Voor het onderzoeksgebied zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed de volgende archeologische waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (afb. 15):

Afb. 15. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

CAI nummer	datering	omschrijving
52632	Late Middeleeuwen	Kasteel Ter Laemen
160951	18 ^{de} eeuw	Schans van Boekt
211141	18 ^{de} eeuw	Metaaldetectie (2016): twee munten.
218618	Nieuwe Tijd	Proefsleuvenonderzoek (2015): greppels en een kuil uit 17 ^{de} -18 ^{de} eeuw.
219175	Nieuwe Tijd Nieuwste Tijd	Metaaldetectie (2018): munten, kogels en een kogelhuls.
226811	/	Verkennd archeologisch booronderzoek (2019): geen vondsten.
700138	Late Middeleeuwen	Kasteel van Meylandt
980452	/	Verkennd archeologisch booronderzoek (2020): geen vondsten.
981296	Nieuwe Tijd	Proefsleuvenonderzoek (2021): greppels.
981978	Nieuwste Tijd	Proefsleuvenonderzoek (2020): restant wegtracé.

Tabel 3. Overzicht van meldingen uit de CAI.

CAI meldingen

Binnen een straal van 1,5km rond het plangebied zijn, op basis van de Centrale Archeologische Inventaris, tien waarnemingen gekend. De oudste structuren gaan terug tot de Late Middeleeuwen. Het gaat om de kastelen van Ter Laemen en Meylandt. Ten noorden van het gebied was een schans gelegen die minstens teruggaat tot 1770.

In de omgeving werden tot nu toe drie proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd. Tijdens deze onderzoeken werden hoogstens enkele greppels en verspreide kuilen uit de Nieuwe en de Nieuwst Tijd aangetroffen. De twee verkennende booronderzoeken die in de regio uitgevoerd werden, leverden geen vondsten op.

Tot slot werden via metaaldetectie enkele munten en kogels gevonden uit de Nieuw(st)e Tijd.

Archeologienota's en nota's¹⁰

In 2020 werd een archeologienota opgesteld voor een gebied ten westen van het huidige plangebied. In het kader van de archeologienota werden een bureaustudie, een landschappelijk bodemonderzoek en een proefsleuvenonderzoek (CAI 981978) uitgevoerd. Op basis van het bureauonderzoek werd de verwachting aan prehistorische artefactensites hoog ingeschat en de verwachting aan sporensites vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen matig tot hoog. Hierdoor werd in eerste instantie de uitvoer van een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd.

Uit het landschappelijk bodemonderzoek bleek dat binnen het plangebied drie profieltypes onderscheiden konden worden. Plaatselijk was nog een matig intact podzolprofiel aanwezig (A-B-C). Hier werd onder een 35 tot 55cm dikke Ap-horizont, een 5 tot 35cm dikke B-horizont waargenomen, waaronder de C-horizont begon. Elders was het podzolprofiel niet bewaard en ging de A-horizont op een diepte van 30 tot 60cm over in de C-horizont of kon de moederbodem niet worden bereikt doordat het bodemprofiel danig verstoord was. Aangezien het bodemprofiel in het grootste deel van het plangebied niet bewaard is gebleven, werd geconcludeerd dat de kans op het aantreffen van een intact bewaarde prehistorische artefactensite zeer gering was. Een sporensite kon mogelijk wel nog (deels) bewaard zijn gebleven.

Ook het proefsleuvenonderzoek werd al uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek werden enkel restanten van een wegtracé uit de Nieuwste Tijd aangetroffen. Er kon dus geconcludeerd worden dat het onderzoeksgebied een lage archeologische waarde heeft.

1.2.4 Interpretatie en datering

Deze bureaustudie werd uitgevoerd naar aanleiding van de plannen tot het verkavelen van een gebied tussen de Panestraat, de Heilig Hartlaan, het Reitveld en de Ubbelstraat te Boekt, een dorp in de gemeente Heusden-Zolder. De omvang en de impact van de toekomstige bodemingrepen zal afhangen van de latere bouwaanvragen. Hierdoor dient uitgegaan te worden van een integrale verstoring van het gebied. Het bodemarchief zal onder andere bedreigd worden door funderings-, wegenis- en bouwwerken en door de aanleg van riolering en nutsleidingen. Voorafgaand aan de werken zullen de bomen in het gebied gerooid worden.

Het plangebied situeert zich tussen enkele waterlopen, op een zandige opduiking. De Schaamloop is de dichtstbijzijnde beek en stroomt op ongeveer 250m ten noorden van het plangebied. De jongste Tertiaire afzettingen zouden op een diepte van ongeveer 4,5m -mv beginnen en behoren tot de Formatie van Diest. Tijdens het Weichseliaan werd het gebied bedekt door dekzanden, waarin bodems gevormd werden. In het

¹⁰ Van de Staey et. al., 2021.

grootste deel van het plangebied zou een plaggendek voorkomen, met daaronder mogelijk nog (een restant van) een B-horizont.

Op basis van de aardwetenschappelijke gegevens kunnen binnen het plangebied archeologische resten vanaf het Paleolithicum voorkomen. De archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum manifesteren zich als een spreiding van vondsten zonder sporenniveau. Resten uit deze perioden bevinden zich aan of direct onder het oorspronkelijke maaiveld en manifesteren zich in de vorm van vuursteen- en houtskoolconcentraties. Eventuele archeologische resten vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen kunnen voorkomen vanaf de basis van het plaggendek. Een eventueel sporenniveau is het beste zichtbaar vanaf de basis van het plaggendek of vanaf de mogelijk aanwezige B-horizont.

De ligging van het plangebied op een zandige opduiking tussen verschillende waterlopen is gunstig voor de archeologische verwachting. In de omgeving zijn nog geen waarnemingen gekend van archeologische resten vanaf de Steentijd tot de Late Middeleeuwen. Dit kan echter geweten worden aan een gebrek aan onderzoek in de omgeving. De algemene archeologische verwachting wordt op basis hiervan middelhoog ingeschat. Doordat er in de omgeving nog niet veel archeologisch onderzoek gebeurd is, kan verder onderzoek binnen het plangebied potentieel wel een grote kenniswinst opleveren.

1.2.5 Verwachting en conclusies

De voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*

Op basis van bovenstaande overwegingen (zie paragraaf 1.2.4) kan voor de zone van de geplande werken de volgende specifieke verwachting worden opgesteld:

- Steentijd artefactensite: middelhoog.
- Sporensite vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen: middelhoog.
- Nieuwe Tijd: laag.

- *Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*

Aangezien de omvang en de diepte van de toekomstige ingrepen afhangt van de latere bouwaanvragen, dient uitgegaan te worden van een integrale verstoring van het plangebied. Er zijn geen aanwijzingen dat de bodem binnen het gebied reeds aangetast werd, waardoor geconcludeerd kan worden dat eventuele archeologische sporen en resten bedreigd worden door de verkavelingsplannen en dit in het volledige plangebied.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

De geplande werken kunnen een impact hebben op het kennispotentieel van eventuele archeologische waarden binnen het plangebied. De aan- of afwezigheid van een archeologisch vindplaats, de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan en welke waarde ze heeft, zijn echter nog onvoldoende vastgesteld. Omwille hiervan is verder vooronderzoek nodig binnen het gehele plangebied.

De eerstvolgende stap in het vervolgonderzoek is landschappelijk bodemonderzoek. Met een landschappelijk bodemonderzoek kan meer inzicht verkregen worden in de bodemopbouw en de ontwikkeling van het hoogteprofiel van het plangebied. Ook kan de intactheid van de bodem beter bepaald worden. Hiermee kan getoetst worden of de verwachting op artefactensites uit de Steentijd enerzijds en sporensites vanaf het Neolithicum anderzijds gehandhaafd kan blijven. Bij handhaving van de verwachting op vondstensites uit de Steentijd dient het landschappelijk bodemonderzoek opgevolgd te worden door een verkennend archeologisch booronderzoek en bij handhaving van de verwachting op sporensites door een proefsleuvenonderzoek.

In het bijbehorende Programma van Maatregelen wordt ondermeer verder toegelicht welke vervolgstappen eventueel noodzakelijk zijn, welke criteria of randvoorwaarden daaraan verbonden zijn en wat de voorwaarden zijn voor de uitvoeringswijze.

Samenvatting

In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in december 2022 – januari 2023 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie De Panestraat & Pastoor Swinnenstraat te Zolder in de gemeente Heusden-Zolder. De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verkavelingsplannen.

Op basis van het bureauonderzoek wordt de archeologische verwachting binnen het plangebied middelhoog ingeschat. Verder archeologisch onderzoek kan echter wel een grote kenniswinst opleveren, aangezien er nog niet veel geweten is over archeologische resten in de omgeving.

Teneinde deze verwachting te toetsen en aan te vullen wordt voor het plangebied in eerste instantie de uitvoer van een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd.

Literatuur

- Agentschap Onroerend Erfgoed**, 2019: *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4,0*, Brussel.
- De Clercq, W., M. Bats, P. Laloo, J. Sergeant & P. Crombé**, 2011: Beware of the known. Methodological issues in the detection of low density rural occupation in large-surface archaeological landscape-assessment in Northern-Flanders (Belgium), in: G. Blancquaert, F. Malrain, H. Stäuble & J. Vanmoerkerke (red.): *Understanding the Past: A Matter of Surface-Area. Acts of the XIIIth Session of the EAA Congress Zadar, 2007*, 73-89.
- Deeben, J.**, 1999: *The Known and the Unknown: the Relation between Archaeological Surface Samples and the Original Palaeolithic and Mesolithic Assemblages*. Amersfoort (Berichten van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek), 9-32.
- Gullentops, F. & N. Vandenberghe**, 1995: Kaartblad 17, Mol, *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest*, Brussel.
- Vandeputte, O.** (red.), 2009: Limburg, *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten*, Tielt.
- Van de Staey, I., W. Vanaenrode, J. Steegmans & P. Driesen**, 2021: Archeologienota Heusden-Zolder, De Borghgravelaan, Ontwikkeling van een verkaveling Fase 1, *ARON-Rapport 968*, Tongeren.
- Van Gils, M. & E. Meylemans**, 2019: *Prospecteren naar steentijd artefactensites - versie 1*, Brussel.

Geraadpleegde websites

<http://www.geopunt.be/kaart>

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

<https://ncs.naturalsciences.be/paleogene-neogene/23-diest-formation-di>

<https://id.erfgoed.net>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/22519>

<http://www.cartesius.be>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 2. Het plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 3. Het plangebied op een luchtfoto uit 2021 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2021 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 4. Voorbeeld van het verkavelingsplan. (Bron: opdrachtgever.)
- Afb. 5. Het plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 6. Het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 7. Het plangebied op de Quartair geologische kaart 1:200.000. (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen)
- Afb. 8. Het plangebied op de Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest. (Bron: Vlaamse overheid, Departement Omgeving, Vlaams Planbureau voor Omgeving/ Databank Ondergrond Vlaanderen)
- Afb. 9. Het plangebied op de Ferraris kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).
- Afb. 10. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Provincie Limburg).
- Afb. 11. Het plangebied op de Vandermaelen kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).
- Afb. 12. Het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 13. Het plangebied op een luchtfoto uit 1979-1990 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 14. Het plangebied op een luchtfoto uit 2015-2013 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2013-2015 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 15. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.
- Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden. (Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)
- Tabel 2. aardkundige en landschappelijke gegevens over het plangebied.
- Tabel 3. Overzicht van meldingen uit de CAI.